

Izvajanje karijerne orientacije v času pouka na daljavo

Distance Education: Implementation of Career Guidance

Mag. Alenka Fidler

OŠ Gustava Šiliha Laporje

15

Izveček

V prispevku predstavljamo terminološko zmedo v slovenskem prostoru na področju poklicne/karijerne orientacije, nato pa se preusmerjamo na spremembe svetovalnega dela v osnovnih in srednjih šolah, ki so se pojavile pri prehodu na pouk na daljavo v času epidemije covid-19. V raziskavi je sodelovalo 106 svetovalnih delavcev osnovnih in 21 svetovalnih delavcev srednjih šol. V času pouka na daljavo so svetovalni delavci več časa namenili področjema učenje in poučevanje ter socialno-ekonomske stiske, manj karierni orientaciji. Aktivnosti karijerne orientacije se v času pouka na daljavo niso bistveno spremenile. Med oblikami dela se je povečal obseg dela s celotnim razredom ter oblikovanje skupin na podlagi sposobnosti posameznikov. S karierno orientacijo se v času pouka na daljavo ukvarjajo predvsem svetovalni delavci, vloga razrednika, drugih učiteljev in zunanjih izvajalcev se je zmanjšala. Odzivnost učencev in dijakov na aktivnosti karijerne orientacije v času pouka na daljavo ni zadovoljiva. Glede na rezultate je smiselna evalvacija izvajanja karijerne orientacije na daljavo na ravni vsake šole posebej z namenom priprave načrtov dela za področje karijerne orientacije do konca šolskega leta, za naslednje šolsko leto in za morebitno ponovno izvajanje pouka na daljavo, pri čemer naj bodo v načrtih jasno opredeljene naloge svetovalnih delavcev, razrednikov, drugih učiteljev in zunanjih izvajalcev.

Ključne besede:

svetovalno delo,
karierna orientacija,
pouk na daljavo.

Abstract

The article presents the confusion in the use of terminology relating to career guidance in Slovenia. Changes in counselling work in primary and secondary schools caused by the transition to distance education during the Covid-19 epidemic have been investigated. There were 106 counsellors from primary schools and 21 from secondary schools that took part in the research. During distance education, counsellors devoted more of their time to teaching and tuition, and to addressing socio-economic hardships, but less to career guidance. The activities of counsellors in the area of career guidance ser-

Keywords:

counselling, career
guidance, distance
education.

vices have not changed significantly during distance education. Teaching practice saw an increase in whole-class teaching and the forming of groups based on pupils' abilities, while the individual approach has diminished. Career guidance during distance education is primarily implemented by school counsellors, while the involvement of class teachers, subject teachers and external consultants has diminished. The responsiveness of primary and secondary school pupils to career guidance activities during distance education is not satisfactory. According to the results, it would be reasonable to evaluate career guidance during distance education in every school, for the purpose of preparing career guidance action plans by the end of the school year, for the next school year, and for possible distance education in the future. The plans should clearly outline the tasks of counselling workers, class teachers, subject teachers and external consultants.

Poklicna/karierna orientacija – terminološka zmeda

V Sloveniji terminologija glede poklicne/karierne orientacije ni dorečena. Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (2006) uporablja termin vseživljenjska karierna orientacija, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2007) termin poklicno svetovanje, Programske smernice za delo šolske svetovalne službe v osnovni šoli (2008) in Programske smernice za delo svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in dijaških domovih (2008) uporabljajo termin poklicna orientacija. Termin vseživljenjska karierna orientacija, vsebina in izvajalci te dejavnosti v Sloveniji prvič opredeli leta 2010 Zakon o urejanju trga dela (2010), ki poleg dejavnosti karierne orientacije odraslih ureja tudi dejavnost šolskih svetovalnih služb. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011) predlaga uporabo termina karierna orientacija oziroma vseživljenjska karierna orientacija.

Terminološka zmeda se je deloma uredila leta 2011 z izdajo terminološkega slovarja s področja karierne orientacije (Kohont idr. 2011), ki natančneje definira posamezne termine.

- **Poklicna orientacija** je organizirana dejavnost, ki pomaga posamezniku ugotoviti njegove zmožnosti in osebnostne lastnosti, raziskati možnosti za izobraževanje in zaposlovanje ter izbrati poklic in izobraževanje v skladu z njegovimi interesi, zmožnostmi in možnostmi. Cilj poklicne orientacije je pomagati posamezniku do odločitve za nadaljnje izobraževanje in izbiro poklica.
- **Poklicno svetovanje** je svetovalni proces, v katerem se posamezniku na podlagi vseh relevantnih informacij pomaga sprejeti odločitev o poklicu in poti, ki ga do poklica vodi.
- **Karierno svetovanje** je storitev, pri kateri se posameznik ob pomoči svetovalca odloča o kariernih ciljih in sprejema karierne odločitve na podlagi svojih želja, potreb, zmožnosti, lastnosti, interesov, vrednot, razvojnih priložnosti ter zastavljeni karierni načrt tudi uresničuje.
- **Vseživljenjska karierna orientacija** posameznikom v vseh življenjskih obdobjih in na kateri koli točki njegovega življenja pomaga sprejemati odločitve o izobraževanju, usposabljanju in poklicu ter jim omogoča vodenje njihovih življenjskih poti v učenju, delu in drugih okoljih.

»V posameznih strateških, zakonskih in operativnih dokumentih, ki usmerjajo in urejajo področje vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, je mogoče zaslediti raznolike usmeritve, dejavnosti, cilje in terminološke opredelitve vseživljenjske karierne orientacije. Navedeno kaže na pomanjkanje skladnega razumevanja pomena vseživljenjske karierne orientacije v slovenskem izobraževalnem prostoru ter izpostavlja potrebo po nadgraditvi in skladni sistemski ureditvi navedenega področja.« (Štremfel in Lovšin 2015, str. 17)

Javrh (2006) opozarja, da poklic in kariera nista sopomenki, zaradi česar poklicne orientacije ne moremo enačiti s karierno orientacijo. Novejše pojmovanje koncepta kariere namreč poklic kot tip dela, ki ga posameznik opravlja, tesno povezuje s kariero in z vzorcem delovnih izkušenj, ki se razteza skozi posameznikovo življenje. Nova terminologija izhaja iz dejstva, da se v družbi znanja učenje in delo vedno bolj povezuje, saj se narava in pogoji dela v večini poklicev spreminjajo tako hitro, da morajo posamezniki stalno pridobivati novo znanje, prilagajati osebne lastnosti, samopodobo in vrednote (Štremfel in Lovšin 2015).

»Pojem kariera se danes definira kot vseživljenjski napredek posameznika v učenju in delu. Skladno s spremembo paradigme se na kariero gleda kot na pojav, ki se dograjuje s pomočjo ustreznih izbir, ki jih posameznik opravi skozi svoje življenje. Razvoj kariere ni več omejen na maloštevilne posameznike s kariero, ampak mora ta možnost biti dostopna vsem posameznikom. To pomeni, da morajo biti omogočeni pogoji za vseživljenjsko vodenje kariere v vseh za to primernih obdobjih človekovega življenja. Potrebno je z ustreznimi ukrepi zagotoviti pogoje za dostopnost vseživljenjske karierne orientacije za vsakega državljan. Ustrezna karierna orientacija precej prispeva k usposobljenosti delovne sile za delodajalce in socialni varnosti za posameznika.« (Bela knjiga ... 2011, str. 45, 46)

»Izraz vseživljenjska karierna orientacija se nanaša na različne aktivnosti, ki državljanom katere koli starosti in v kateri koli fazi življenja omogočajo ugotoviti njihove zmožnosti in interese, da bi se pravilno odločili o izobraževanju, usposabljanju in poklicu. Karierna orientacija hkrati omogoča državljanom, da vodijo individualne življenjske poti v učenju, delu in v drugih okoljih, v katerih se teh sposobnosti in zmožnosti lahko naučijo in/ali jih uporabljajo v vseh vidikih življenja.« (Jurišević 2011, str. 14)

V prispevku bomo v skladu s sodobnimi smernicami uporabljali izraz karierna orientacija, čeprav se v vseh trenutno veljavnih dokumentih za izvajanje poklicne/karierne orientacije v šolah še vedno uporablja izraz poklicna orientacija.

Poklic in kariera nista sopomenki, zaradi česar poklicne orientacije ne moremo enačiti s karierno orientacijo. Novejše pojmovanje koncepta kariere namreč poklic kot tip dela, ki ga posameznik opravlja, tesno povezuje s kariero in z vzorcem delovnih izkušenj, ki se razteza skozi posameznikovo življenje.

Karierna orientacija v slovenskih šolah

Organizacije, ki se v Sloveniji ukvarjajo s karierno orientacijo, so šole, univerze in njihovi karierni centri, izobraževalni centri in središča, Zavod RS za zaposlovanje (uradi in karierna središča) in druge (Medresorske smernice kakovosti vseživljenjske karierne orientacije 2015). Vseživljenjska karierna orientacija je v slovenski zakonodaji s področja vzgoje in izobraževanja obravnavana precej splošno in posredno, zastarela je tudi terminologija (Ažman in Rupar 2015). Podrobna analiza učnih načrtov predmetov osnovne šole in gimnazije z vidika vseživljenjske karierne orientacije je pokazala, da v učne načrte osnovnih in srednjih šol vseživljenjska karierna orientacija ni sistematično umeščena (Sentočnik 2012a; 2012b).

Tako v osnovni kot tudi v srednji šoli je pomembno poskrbeti za optimalno identificiranje poklicnih potencialov mladostnikov ter za kakovostno usmerjanje, spremljanje in svetovanje v procesu poklicne/karijerne orientacije (Juriševič 2011).

Po veljavnih Programskih smernicah svetovalne službe v osnovni šoli (2008) poklicna orientacija zajema poklicno informiranje, diagnosticiranje, poklicno svetovanje, poklicno vzgojo, namestitev, zastopanje, povratno informiranje in spremljanje svetovancev. Ena izmed aktivnosti poklicne orientacije je poklicna vzgoja, v okviru katere učenec razvija predstave, znanja in veščine, ki mu omogočajo ustrezno odločanje in pomagajo pri prehodih z ene na drugo stopnjo izobraževanja ter pri prehodu v zaposlitev. Poklicna vzgoja se izvaja v okviru rednega pouka glede na učne načrte predmetov, v okviru oddelčne skupnosti in drugih aktivnosti na šoli in zunaj nje. Izvajajo jo učitelji, razredniki in šolski svetovalni delavci.

Po programskih smernicah svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in dijaških domovih (2008) svetovalna služba koordinira naloge s področja poklicne orientacije. Dijaki morajo imeti možnost, da s pomočjo različnih oblik dela spoznavajo samega sebe, se informirajo o možnostih nadaljnega šolanja ali vključitve v delo ter pridobivajo znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo pri različnih prehajanjih.

Dobra karierna orientacija je plod večletnega sistematičnega dela učiteljev, šolskih svetovalnih delavcev in staršev ter predstavlja eno izmed osnovnih področij dela šolske svetovalne službe tako v osnovni kot v srednji šoli. Sedanje smernice za delovanje šolske svetovalne službe niso v skladu s sodobnim pojmovanjem vseživljenjske karijerne orientacije. Zavod RS za šolstvo pripravlja nove smernice, v katerih bo v skladu s sodobnim pojmovanjem umeščen termin karierna orientacija.

Watts, Guichard, Plant in Rodriguez (1997) izpostavljajo koristi poklicne/karijerne orientacije tako z ekonomskega kot socialnega vidika, saj ima vplive na zmanjšanje osipa v izobraževanju in usposo-

bljanju, zmanjšanje števila napačnih odločitev za izobraževanje in zaposlovanje, povečanje motivacije učencev, študentov in zaposlenih ter izboljšanje usposobljenosti delovne sile.

Nenačrtovana poklicna orientacija ima ob koncu osnovne šole številne negativne posledice, med katerimi je treba izpostaviti visoke deleže dijakov, ki so zgrešili prvi korak in bili neuspešni ter iščejo zase najlažjo rešitev in ne najboljše; visoke deleže dijakov, ki so prvi korak napravili napačen in morajo, če želijo delati na področjih, ki jih zanima, nadaljevati šolanje v oteženih okoliščinah; številni dijaki, ki se po končani srednji šoli zaposlijo, ne želijo zaposlitve v pridobljenem poklicu; grenak občutek vsakega od teh dijakov, zaradi katerega mnogi od njih postanejo družbeno vse manj prilagojeni (Žvokelj 2001).

Pri karierni orientaciji je treba graditi na štirih ključnih kompetencah, ki razvijajo pomembne zmožnosti, veščine in znanja, ki učencem omogočajo učinkovito spoprijemanje s stalno spreminjajočimi se razmerami v družbi (Ažman idr. 2005):

- **samospoznavanje in oblikovanje samopodobe**, ki zajema spoznavanje in presojanje osebnostnih lastnosti, prepoznavanje in razumevanje zunajšolskih, šolskih in poklicnih interesov, presojanje in razumevanje zmožnosti, presojanje in razumevanje zmožnosti za učenje, razvijanje občutka pozitivne lastne vrednosti ter prepoznavanje in razvijanje stališč in vrednot;
- **zbiranje informacij**, ki zajema spoznavanje družbenega okolja kot konteksta možnosti izobraževanja, dodatnega usposabljanja in zaposlovanja;
- **sprejemanje odločitev in vodenje kariere**;
- **učenje za prehod**, ki zajema veščine iskanja zaposlitve, zmožnosti vstopanja na trg dela, zmožnosti vstopanja v nadaljevanje šolanja.

Medresorske smernice kakovosti vseživljenjske karierne orientacije (2015) med storitvami poklicne/karierne orientacije ločijo informiranje, ugotavljanje lastnosti posameznika, samostojno vodenje kariere, karierno vodenje ali osnovno karierno svetovanje, poglobljeno karierno svetovanje in učenje veščin vodenja kariere.

Izvajanje karierne orientacije na daljavo

Epidemija covid-19 ima velik vpliv na področje izobraževanja. Ob zaprtju vseh vzgojno-izobraževalnih institucij so šole začele izvajati pouk na daljavo. Podobno kot učitelji so se tudi svetovalni delavci v času epidemije covid-19 v letu 2020 morali preusmeriti v izvajanje nalog programskih smernic svetovalnega dela v osnovnih in srednjih šolah na daljavo s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije.

»Pri izvedbi pouka na daljavo je vsekakor smiselno izpostaviti pomembnost poučevanja na daljavo, ki je med drugim odvisno tudi od tehnologije, e-storitev in e-vsebin, ki so dostopne posameznemu

učitelju ter učencu. Pojavljajo se popolnoma novi izzivi tako za učitelja kot učenca, ki je še zmeraj (in zmeraj bolj) v središču celotnega pedagoškega procesa. Vsi se soočamo s spremenjenimi vlogami, za katere učitelji niso bili v popolnosti usposobljeni.« (*Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji ... 2020*, str. 16) Zavod RS za šolstvo je za splet pripravil interaktivne učne načrte, v katerih so posebej označeni vsebine in cilji, ki so enako kakovostno uresničljivi tudi pri pouku na daljavo. Med njimi so tudi naloge karijerne orientacije.

V programskih smernicah Svetovalna služba v osnovni šoli (2008) so naloge, ki se lahko izvajajo tudi na daljavo, na področju karijerne orientacije posebej označene.

- **Svetovalno delo z učenci:** Informiranje učencev o nadaljnjem izobraževanju, poklicih in možnostih zaposlovanja; izvedba predavanj oziroma delavnic za učence; individualno in skupinsko poklicno svetovanje.
- **Standard:** Svetovalna služba izvede letno vsaj dve uri predavanj na oddelek (v zaključnih dveh razredih) z vsebinami poklicne vzgoje; svetovalna služba omogoči vsakemu učencu vsaj en svetovalni razgovor pred zaključkom osnovne šole (v zaključnem razredu, po potrebi tudi prej).
- **Svetovalno in posvetovalno delo z učitelji in drugimi sodelavci na šoli:** Sodelovanje z učitelji pri načrtovanju in izvedbi poklicne vzgoje.
- **Svetovalno in posvetovalno delo s starši:** Individualno poklicno svetovanje za starše (lahko skupaj z učenci) o poklicni izbiri.

Svetovalna služba koordinira naloge s področja karijerne orientacije. Dijaki morajo imeti možnost udeležiti se posebnih oblik skupinskega dela, s pomočjo katerih spoznavajo samega sebe, se informirajo o možnostih nadaljevanja šolanja ali vključitve v delo ter pridobivajo znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo pri različnih prehajanjih.

V programskih smernicah Svetovalna služba v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih (2008) je izpostavljen standard izvajanja nalog na daljavo: Svetovalna služba koordinira naloge s področja karijerne orientacije. Dijaki morajo imeti možnost udeležiti se posebnih oblik skupinskega dela, s pomočjo katerih spoznavajo samega sebe, se informirajo o možnostih nadaljevanja šolanja ali vključitve v delo ter pridobivajo znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo pri različnih prehajanjih. Za dijake v zadnjem letniku svetovalna služba obvezno ponudi (ali organizira) vsaj en individualni razgovor. Svetovalna služba zagotavlja dostopnost do informacij, povezanih s karierno orientacijo, vsem udeležencem.

V nadaljevanju predstavljamo rezultate raziskave, katere namen je bil preučiti razlike v delu svetovalnih delavcev osnovnih in srednjih šol v času pouka v živo in pouka na daljavo s poudarkom na področju karijerne orientacije. Zanimalo nas je, v koliki meri se spremenijo prioriteta področja dela svetovalnih delavcev v času pouka na daljavo v primerjavi s poukom v živo ter v koliki meri se izvajanje karijerne orientacije razlikuje v času pouka v živo in pouka na daljavo. Predpostavili smo, da se je izvajanje karijerne orientacije v času pouka na daljavo v primerjavi s poukom v živo spremenilo v smeri zmanjšanja kvantitete, sprememb aktivnosti, oblik dela in izvajalcev. Predpostavili smo tudi, da se vsi učenci/dijaki na aktivnosti karijerne orientacije v času pouka na daljavo ne odzivajo.

Metoda

Udeleženci

V raziskavo je bilo vključenih 127 svetovalnih delavcev, od tega 106 iz osnovnih in 21 iz srednjih šol, med njimi zgolj en svetovalni delavec moškega spola. Povabilu se je odzval en svetovalni delavec šol s prilagojenim programom, ki smo ga pri statistični obdelavi izločili.

Pripomočki

Za namen študije smo pripravili kratek vprašalnik, ki je bil predhodno sondažno preizkušen ($N = 10$). Izhodišče vprašalnika so programske smernice za šolsko svetovalno delo v osnovnih in srednjih šolah. Vprašalnik je razdeljen na štiri sklope. Prvi sklop vsebuje vprašanja o objektivnih dejstvih (spol, stopnja šole). Drugi sklop temelji na razvrščanju petih področij svetovalnega dela (učenje in poučevanje; šolska kultura, vzgoja, klima, red; telesni, osebni (spoznavni in čustveni) razvoj; karierna orientacija; socialno-ekonomske stiske) glede na poudarke v času pouka v živo in pouka na daljavo. Tretji sklop preučuje razlike v času, namenjenemu karierni orientaciji, aktivnostih, učnih oblikah in izvajalcih karierne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo. Pri štirih vprašanjih so uporabljene merske lestvice Likertovega tipa (nič, malo, srednje, veliko, zelo veliko ali nikoli, občasno, pogosto, zelo pogosto). Peto vprašanje, ki se dotika odzivnosti učencev/dijakov v času pouka na daljavo, je zastavljeno kot vprašanje zaprtega tipa z večstransko izbiro. Četrty sklop vprašalnika je namenjen zapisu primerov dobre prakse karierne orientacije, ki so jih svetovalni delavci želeli posebej izpostaviti.

Postopek

Povabilo k reševanju vprašalnika je bilo objavljeno v spletni učilnici šolskih svetovalnih delavcev Zavoda RS za šolstvo. Anketiranje je potekalo od 16. do 22. decembra 2020.

Obdelava podatkov

Raziskava temelji na deskriptivni in kavzalno-neeksperimentalni metodi empiričnega raziskovanja. Statistična obdelava podatkov je bila izvedena v programu IBM SPSS Statistics 27.0 na nivoju deskriptivne statistike (frekvenčne distribucije, povprečne vrednosti). Za ugotavljanje razlik med poukom v živo in poukom na daljavo smo uporabili t-test, za ugotavljanje razlik med svetovalnimi delavci osnovnih in srednjih šol pa χ^2 preizkus.

Rezultati

Rezultate raziskave predstavljamo v treh sklopih, in sicer področja svetovalnega dela v času pouka v živo in pouka na daljavo, razlike med izvajanjem karijerne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo ter primeri dobre prakse karijerne orientacije na daljavo.

Področja svetovalnega dela v času pouka v živo in pouka na daljavo

Tabela 1: Razvrstitev področij svetovalnega dela v novembru in decembru glede na obseg dela v času pouka v živo in pouka na daljavo; povprečne vrednosti (*M*), standardni odkloni (*SD*) in rezultati t-testov

Področje svetovalnega dela	Pouk v živo		Pouk na daljavo		t-test	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Učenje in poučevanje	2,97	1,449	2,33	1,343	4,430	<0,001
Šolska kultura, vzgoja, klima, red	3,20	1,370	4,38	1,138	-8,313	<0,001
Telesni, osebni (spoznavni in čustveni) razvoj	3,03	1,293	3,11	1,228	-0,667	0,506
Karierna orientacija	1,88	1,022	2,56	1,129	-6,217	<0,001
Socialno-ekonomske stiske	3,93	1,109	2,63	1,223	11,354	<0,001

Rang 1 predstavlja področje, ki mu svetovalni delavci posvetijo največ časa.

V prvem delu raziskave so svetovalni delavci razvrstili področja svetovalnega dela glede na obseg dela v času pouka v živo in pouka na daljavo. Področju, ki mu posvečajo največ časa, so dodelili rang 1.

Primerjava povprečnih vrednosti rangov v tabeli 1 kaže, da svetovalni delavci v času, ko poteka pouk v živo, v novembru in decembru največ časa posvetijo karierni orientaciji, nekoliko manj učenju in poučevanju, nato telesnemu, osebnemu in socialnemu razvoju, šolski kulturi, vzgoji, klimi in redu, najmanj pa socialno-ekonomskim stiskam. V času, ko poteka pouk na daljavo, se svetovalni delavci največ časa ukvarjajo s področjem učenja in poučevanja, nekoliko manj s področjem karijerne orientacije, precej s socialno-ekonomskimi stiskami, manj s področjem telesnega, osebnega in socialnega razvoja ter najmanj s področjem šolske kulture, vzgoje, klime in reda.

V času pouka na daljavo svetovalni delavci statistično pomembno ($p < 0,05$) več časa namenijo področjema učenje in poučevanje ter socialno-ekonomske stiske, v času pouka v živo pa statistično pomembno ($p < 0,05$) več časa namenijo področjema šolska kultura, vzgoja, klima, red ter karierni orientaciji.

Iz tabele 2 je razviden povečan obseg dela svetovalnih delavcev na področju učenja in poučevanja v času pouka na daljavo. V času pouka v živo je rang 1 ali rang 2 področju učenja in poučevanja dodelilo 46,4 % svetovalnih delavcev, v času pouka na daljavo pa se je ta delež povečal na 58,3 %. Področje karijerne orientacije, ki je v novembru in decembru v času pouka v živo prevladujoče, v času pouka na daljavo upade. V času pouka v živo je rang 1 ali rang 2 področju karijerne orientacije dodelilo 75,4 %, v času pouka na daljavo pa 49,1 % sodelujočih. Velike razlike pri delu svetovalnih delavcev so na področju socialnih in ekonomskih stisk. V času pouka v živo je rang 1 ali rang 2 področju socialno-ekonomskih stisk dodelilo 13,4 % svetovalnih delavcev, v času pouka na daljavo pa se je ta delež

Tabela 2: Razvrstitev področij svetovalnega dela v novembru in decembru glede na obseg dela v času pouka v živo in na daljavo; frekvenčne vrednosti rangov (f %)

Področje svetovalnega dela		Rang 1 (f %)	Rang 2 (f %)	Rang 3 (f %)	Rang 4 (f %)	Rang 5 (f %)
Pouk v živo	Učenje in poučevanje	19,7	26,7	14,2	18,1	21,3
	Šolska kultura, vzgoja, klima, red	18,1	9,4	26,1	23,6	22,8
	Telesni, osebni (spoznavni in čustveni) razvoj	13,4	24,4	22,0	26,0	14,2
	Karierna orientacija	46,8	28,6	15,1	8,7	0,8
	Socialno-ekonomske stiske	2,4	11,0	22,8	23,6	40,2
Pouk na daljavo	Učenje in poučevanje	39,1	19,2	19,2	14,2	8,3
	Šolska kultura, vzgoja, klima, red	5,0	5,8	5,0	15,0	69,2
	Telesni, osebni (spoznavni in čustveni) razvoj	13,3	18,3	24,2	32,5	11,7
	Karierna orientacija	20,8	28,3	29,2	17,5	4,2
	Socialno-ekonomske stiske	21,7	28,3	22,5	20,8	6,7

Rang 1 predstavlja področje, ki mu svetovalni delavci posvetijo največ časa.

povečal na 50,0 %. V času pouka na daljavo ukvarjanje s področjem šolska kultura, vzgoja, klima in red upade. V času pouka v živo je rang 1 ali rang 2 področju šolska kultura, vzgoja, klima in red dodelilo 27,5 % svetovalnih delavcev, v času pouka na daljavo pa se je ta delež zmanjšal na 10,8 %.

Razlike med izvajanjem karierne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo

Tabela 3: Čas, namenjen karierni orientaciji, v času pouka v živo in pouka na daljavo v različnih razredih/letnikih; povprečne vrednosti (M), standardni odkloni (SD) in rezultati t-testov

Razred/letnik	Pouk v živo		Pouk na daljavo		t-test	
	M	SD	M	SD	t	p
OŠ 1.–3. razred	1,56	0,688	1,19	0,488	6,662	<0,001
OŠ 4.–6. razred	1,95	0,761	1,31	0,617	9,152	<0,001
OŠ 7.–8. razred	3,31	0,680	2,39	1,123	9,371	<0,001
OŠ 9. razred	4,75	0,435	4,47	0,674	4,396	<0,001
SŠ: začetni letniki	2,11	0,658	1,58	0,692	3,750	0,008
SŠ: zaključni letniki	4,37	0,684	4,05	1,026	1,555	0,021

Uporabljena je bila merska lestvica Likertovega tipa (1 = nič, 2 = malo, 3 = srednje, 4 = veliko, 5 = zelo veliko).

Iz tabele 3 je na podlagi povprečnih vrednosti razvidno, da se je v vseh razredih/letnikih čas, ki ga svetovalni delavci namenijo karierni orientaciji v času pouka na daljavo v primerjavi s poukom v živo zmanjšal. Razlike so statistično pomembne ($p < 0,05$) v vseh razredih/oddelkih z izjemo začetnih letnikov srednjih šol.

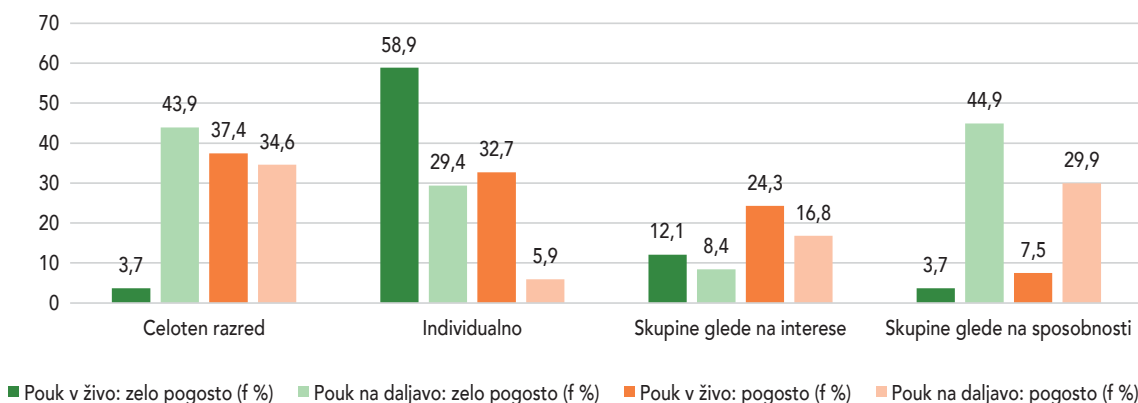
Tabela 4: Aktivnosti karijerne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo; povprečne vrednosti (M), standardni odkloni (SD) in rezultati t-testov

Aktivnosti karijerne orientacije	Pouk v živo		Pouk na daljavo		t-test	
	M	SD	M	SD	t	p
Predstavitve srednjih šol, fakultet	4,07	0,850	3,72	1,114	3,794	<0,001
Delavnice	3,71	0,847	2,72	1,212	8,762	<0,001
Obiski (virtualnega) kariernega sejma	2,96	1,434	3,69	1,247	-4,786	<0,001
Program Kam in kako	3,97	0,956	3,52	1,176	4,031	<0,001
Portal Moja izbira	3,90	1,018	3,64	1,161	3,225	0,002
Drugi portali	3,33	1,062	3,19	1,100	1,620	0,108
Predstavitve podjetij	2,80	1,136	1,63	0,906	10,185	<0,001
Dnevi dejavnosti, izbirne vsebine na temo kariere	3,44	1,167	2,58	1,408	7,046	<0,001

Uporabljena je bila merska lestvica Likertovega tipa (1 = nič, 2 = malo, 3 = srednje, 4 = veliko, 5 = zelo veliko).

Iz tabele 4 je razvidno, da se tako v času pouka v živo kot v času pouka na daljavo na področju karijerne orientacije najpogosteje izvajajo aktivnosti predstavitev srednjih šol in fakultet, program Kam in kako ter portal Moja izbira, v najmanjši meri pa predstavitve podjetij. Vse aktivnosti so se v času pouka na daljavo izvajale v manjši meri kot v času pouka v živo z izjemo obiska virtualnega kariernega sejma, ki se je v času pouka na daljavo povečal. Razlike so statistično pomembne ($p < 0,05$). Izjema je uporaba drugih portalov, pri kateri ni zaznani statistično pomembnih razlik pri izvajanju pouka v živo in pouka na daljavo.

Med dodatnimi aktivnostmi, ki potekajo tako v času pouka v živo kot v času pouka na daljavo, so svetovalni delavci omenili objavlanje novic in aktualnosti na spletnih straneh ali spletnih učilnicah šol, obveščanje učencev in staršev prek e-pošte, roditeljske sestanke, na katerih lahko občasno sodelujejo tudi učenci/dijaki, pogovore z nekdanjimi učenci/dijaki, uporabo raznih (spletnih) vprašalnikov, kvizov, (virtualne) okrogle mize z gosti, tematske delavnice (poklicni interesi, kompetence, dejavniki sprejemanja odločitev ipd.). V času pouka v živo svetovalni delavci pripravljajo še razne oblike kariernih sejmov na šolah, na katerih se predstavljajo šole ali/in podjetja.

Slika 1: Učne skupine pri izvajanju karijerne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo; frekvence odgovorov zelo pogosto, pogosto (f %)

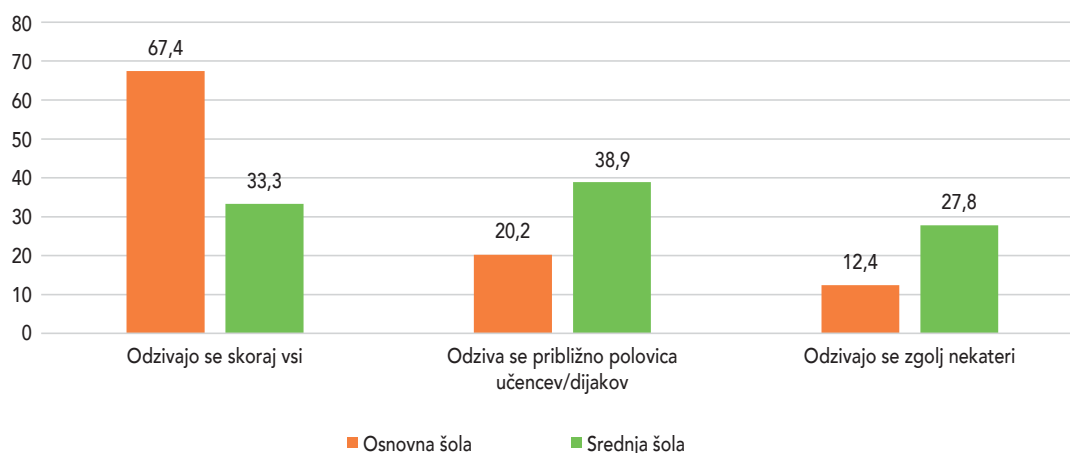
Iz slike 1 je razvidno, da sta se v času pouka na daljavo povečali pogostost izvajanja karijerne orientacije za celoten razred (v času pouka v živo 3,7 %, v času pouka na daljavo 43,9 %) in pogostost oblikovanja skupin glede na sposobnosti posameznikov (v času pouka v živo 3,7 %, v času pouka na daljavo 44,9 %), zmanjšala se je pogostost individualnega pristopa (v času pouka v živo 58,9 %, v času pouka na daljavo 29,4 %).

Tabela 5: Izvajalci karijerne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo; povprečne vrednosti (M), standardni odkloni (SD) in rezultati t-testov

Izvajalci karijerne orientacije	Pouk v živo		Pouk na daljavo		t-test	
	M	SD	M	SD	t	p
Svetovalni delavec	3,53	0,634	3,53	0,677	0,000	1,000
Razrednik	2,22	0,718	2,07	0,804	3,181	0,002
Drugi učitelji	1,76	0,656	1,48	0,555	5,313	<0,001
Zunanji izvajalci	2,67	0,774	2,18	0,899	5,730	<0,001

Uporabljena je bila merska lestvica Likertovega tipa (1 = nikoli, 2 = občasno, 3 = pogosto, 4 = zelo pogosto).

Povprečne vrednosti v tabeli 5 kažejo, da aktivnosti karijerne orientacije najpogosteje izvajajo svetovalni delavci, pogosto tudi razredniki, v manjši meri zunanji izvajalci, najmanj drugi učitelji. Svetovalni delavci aktivnosti karijerne orientacije izvajajo v enaki meri v času pouka v živo in v času pouka na daljavo. Razredniki, zunanji izvajalci in drugi učitelji aktivnosti karijerne orientacije v času pouka na daljavo izvajajo v manjši meri. Razlike so statistično pomembne ($p < 0,05$).

Slika 2: Odziv učencev/dijakov na izvajanje karijerne orientacije v osnovni in srednji šoli; frekvence odgovorov (f %)

Iz slike 2 je razvidno, da se na aktivnosti karijerne orientacije na daljavo odziva 67,4 % vseh učencev in 33,3 % vseh dijakov. Na 12,4 % osnovnih in 27,8 % srednjih šol se na aktivnosti karijerne orientacije odzivajo zgolj nekateri učenci/dijaki. Preizkus χ^2 je pokazal statistično pomembne razlike med osnovnimi in srednjimi šolami (χ^2 (LR) = 7,220, $p < 0,05$).

Primeri dobre prakse karierne orientacije na daljavo

Svetovalni delavci so zapisali nekatere primere dobre prakse, ki so jih izvedli na področju karierne orientacije v času pouka na daljavo. Precej zapisanih primerov je moč povezati z odgovori svetovalnih delavcev z vprašanji iz sklopa, pri čemer smo ugotavljali razlike med izvajanjem karierne orientacije v času pouka v živo in pouka na daljavo, zato tukaj izpostavljam zgolj drugačne pristope.

Ena svetovalna delavka je poudarila delo po načelih formativnega spremljanja učenca in priprave listovnika karierne orientacije, v katerem so zbrane tudi povratne informacije svetovalne delavke in usmeritve učenca k nadaljnjemu raziskovanju.

Tri osnovne šole iz Gorenjske regije se vsako leto povežejo in skupaj izvedejo Karierni dan, na katerem potekajo razne delavnice na temo kariere, v okviru katerih se predstavijo tudi srednje šole, za katere učenci izkažejo interes. Vsako leto organizacijo prevzame svetovalna delavka iz druge šole. V letu 2020 je Karierni dan prvič potekal na daljavo.

Svetovalna delavka ene izmed srednjih šol je prek video konference povezala dijaka z odraslo osebo, ki opravlja določen poklic. Dijak je na ta način pridobil nove informacije o poklicu in dobil vpogled v naloge, ki se izvajajo v okviru izbranega poklica, hkrati pa je dijak spoznal, da je pridobivanje informacij o izobraževanju in poklicih možno po različnih poteh.

Razprava

V času razglašene epidemije covid-19 so se z namenom zmanjšanja širjenja bolezni mnoge države po svetu odločile začasno zapreti izobraževalne ustanove, pri čemer se učenje ni zaustavilo, temveč se je preselilo v spletno okolje. Poročilo Verjeten vpliv epidemije Covid-19 na izobraževanje, ki temelji na uporabi obstoječe literature in podatkov mednarodnih primerjalnih raziskav in študij (Eurostat, PISA, ICILS, PIRLS, TALIS), preučuje neposredne in posredne načine, s katerimi lahko na dosežke otrok vplivajo virus in ukrepi, sprejeti za njegovo obvladovanje. »Čeprav je sprejetje učenja na daljavo ključnega pomena za zagotovitev kontinuitete izobraževanja po fizičnem zaprtju šol, bodo učenci v povprečju verjetno doživeli izgubo znanja. To trditev lahko obrazložimo z več argumenti. Prvič, obstajajo dokazi, ki kažejo, da učenci med karanteno porabijo manj časa za učenje kot takrat, ko so šole odprte. Drugič, mnogi učenci, ki ostajajo doma zaradi epidemije covid-19, doživljajo stres in tesnobo, kar lahko negativno vpliva na njihovo sposobnost osredotočanja na šolsko delo. Tretjič, zaradi zaprtih šolskih ustanov in pomanjkanja osebne stika imajo učenci manj zunanje motivacije za izvajanje učnih dejavnosti.« (Di Pietro, Biagi, Costa idr. 2020, str. 17)

Na prehod iz pouka v živo na pouk na daljavo učitelji niso bili pripravljeni in niso poznali vseh možnosti, ki jih ponuja pouk na daljavo. Pogosto je bilo prisotno prepričanje, da je »e-izobraževanje mogoče vpeljati s preprostim prenosom učnega gradiva na splet. Pozablja pa se, da je deklarirane prednosti mogoče uresničiti le s celostnim pristopom. To zahteva tudi upoštevanje pedagoških izhodišč, ta pa mora z ustrezno organizacijsko, finančno in kadrovsko shemo podpirati organizacija kot ponudnica ali uporabnica izobraževalnih storitev.« (Bregar, Zagamajster in Radovan 2020, str. 22)

Poročilo Verjeten vpliv epidemije Covid-19 na izobraževanje (Di Pietro, Biagi, Costa idr. 2020) opozarja, da spletno okolje povečuje neenakosti v izobraževanju, pri čemer izpostavlja ranljivejše učence

iz manj privilegiranih okolij in učence s posebnimi potrebami, ki imajo večje težave pri prilagajanju na novo učno okolje. Učenci iz manj privilegiranih okolij imajo manj možnosti za dostop do ustreznih digitalnih virov, manj možnosti za zagotavljanje primerne domačega okolja in manjšo podporo staršev, kot jo imajo njihovi privilegirani sošolci, v večji meri kot njihovi vrstniki so izpostavljeni stresnemu domačemu okolju, ki je pogosto povezano s pritiskom finančnih težav in varnosti zaposlitve.

V okviru Analize izobraževanja na daljavo v času epidemije covid-19 v Sloveniji (2020) je bilo ugotovljeno, da polovica ali več učiteljev osnovnih in srednjih šol ocenjuje svoj pouk kot nekoliko manj kakovosten v primerjavi s poukom v razredu, približno desetina učiteljev pa kot občutno manj kakovosten. Učenci in dijaki zaznavajo pouk na daljavo kot zahtevnejši od pouka v živo. Vsaj eno težavo pri učenju na daljavo je izpostavilo 94 % sodelujočih učencev in dijakov, med njimi predvsem pogrešanje razlage učitelja, razumevanje navodil učitelja, velik delež izpostavljenih težav pa je povezanih tudi s sodelovanjem s sošolci in ustreznostjo, dostopnostjo in znanjem uporabe računalniške opreme. So pa učitelji izpostavili potencialne prednosti izobraževanja na daljavo, in sicer so nekateri učitelji spremenili pogled na to, kaj je zares pomembno, pri poučevanju na daljavo so bolj ustvarjalni, nekatere učence so na daljavo bolje spoznali, učence v večji meri obravnavajo kot partnerje, v večji meri zaupajo v zmožnosti učencev.

Analize na ravni države za področje dela svetovalnih delavcev v času pouka na daljavo niso bile opravljene. Naša raziskava je pokazala, da so se področja svetovalnega dela, katerim so svetovalni delavci v času pouka na daljavo namenili več časa, spremenila, in da so se svetovalni delavci v času pouka na daljavo odzvali na potrebe učencev v skladu s programskimi smernicami šolske svetovalne službe.

V času pouka na daljavo se namreč poveča ukvarjanje s področjem učenje in poučevanje ter s področjem socialno-ekonomske stiske. Rezultati naše raziskave sovpadajo z omenjenimi študijami ter načeli in nalogami šolske svetovalne službe, ki so opredeljene v programskih smernicah svetovalne službe (Programske smernice: Svetovalna služba v osnovni šoli 2008) tako na področju učenje in poučevanje (koordinacija pomoči in neposredna pomoč učencem z učnimi težavami in integriranim učencem s posebnimi potrebami) kot na področju socialno-ekonomske stiske (iskanje in zagotavljanje možnih oblik podpore in pomoči družinam, kadar je zaradi njihovih socialno-ekonomskih stisk ogrožen učenčev telesni, osebni in socialni razvoj).

V času pouka na daljavo se ukvarjanje svetovalnih delavcev s področjem karierna orientacija zmanjša. V času pouka na daljavo se aktivnosti karierne orientacije niso bistveno spremenile, le izvajale so se v manjši meri. Prevladujejo predstavitve srednjih šol in fakultet, program Kam in kako ter portal Moja izbira. V letu 2020 je karierni sejem, na katerem se predstavljajo šole, fakultete in druge izobraževalne institucije, posamezni poklici in podjetja, prvič potekal v virtualni obliki, ki je omogočila večjo udeležbo.

Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije covid-19 v Sloveniji (2020) je pokazala, da so učitelji osnovnih šol učence bolj spodbujali k individualnemu delu in manj k delu v paru in skupinskemu delu, učitelji srednjih šol pa so delo v paru in skupinsko delo spodbujali približno v enaki meri kot pri pouku v živo. Pri svetovalnih delavcih se je na področju karierne orientacije v času pouka na daljavo individualni pristop zmanjšal, povečalo pa se je delo s celotnim razredom ter delo s skupinami, oblikovanimi na podlagi sposobnosti posameznikov. Zanimivo bi bilo raziskati, zakaj so se svetovalni delavci v večji meri odločili za delo po skupinah kot učitelji. Morda so s tem skušali povečati

Na področju svetovalnega dela so se spremenila področja svetovalnega dela, katerim so svetovalni delavci v času pouka na daljavo namenili največ časa, in sicer področju učenja in poučevanja ter socialno-ekonomskim stiskam.

Pri svetovalnih delavcih se je na področju karierne orientacije v času pouka na daljavo individualni pristop zmanjšal, povečalo pa se je delo s celotnim razredom ter delo s skupinami, oblikovanimi na podlagi sposobnosti posameznikov.

socialne interakcije med učenci, ki imajo pomemben vpliv na kognitivni razvoj in uspešnost v šoli (Malecki in Elliot 2002).

Vloga svetovalnih delavcev pri izvajanju karierne orientacije je ostala v času pouka na daljavo enaka, zmanjšala pa se je vloga razrednikov, drugih učiteljev in zunanjih izvajalcev. Ti rezultati sovpadajo z ugotovitvami Sentočnik (2012a; 2012b), ki je v okviru podrobne analize učnih načrtov predmetov osnovne šole in gimnazije z vidika vseživljenjske karierne orientacije ugotovila, da v učne načrte osnovnih in srednjih šol vseživljenjska karierna orientacija ni sistematično umeščena. Zmanjšana vloga razrednikov, drugih učiteljev in zunanjih izvajalcev je zaskrbljujoča, saj se je obseg izvajanja nalog, povezanih s karierno orientacijo, tudi pri svetovalnih delavcih zmanjšal, hkrati pa se na aktivnosti karierne orientacije v času pouka na daljavo ne odzivajo vsi učenci/dijaki.

Rezultati raziskave so skladni z našimi predvidevanji. Predpostavili smo, da se je izvajanje karierne orientacije v času pouka na daljavo v primerjavi s poukom v živo spremenilo v smeri zmanjšanja kvantitete, sprememb aktivnosti, oblik dela in izvajalcev. Predpostavili smo tudi, da se vsi učenci/dijaki na aktivnosti karierne orientacije v času pouka na daljavo ne odzivajo.

Čeprav se aktivnosti karierne orientacije v času pouka na daljavo izvajajo v manjši meri, z drugačnimi oblikami dela in nekoliko drugačnimi aktivnostmi, se bodo tudi te generacije zaključnih razredov/letnikov vpisovale na višje stopnje izobraževanja, zato se postavlja vprašanje, ali so svetovalni delavci kljub manjšemu časovnemu obsegu izvajanja karierne orientacije v času pouka na daljavo dosegli vse zastavljene cilje karierne orientacije v enaki meri kot pri pouku v živo in koliko bodo lahko aktivnosti nadoknadili ob vrnitvi učencev/dijakov v šole. A to je stvar druge, longitudinalno usmerjene študije. Glede na rezultate je smiselna evalvacija izvajanja karierne orientacije na daljavo z vidika časovnega okvira, aktivnosti, učnih oblik, izvajalcev, motiviranosti učencev in dijakov ter doseženih ciljev na ravni vsake šole posebej z namenom priprave načrtov dela za področje karierne orientacije do konca šolskega leta, za naslednje šolsko leto in za morebitno ponovno izvajanje pouka na daljavo, pri čemer naj se v načrtih jasno opredelijo naloge svetovalnih delavcev, razrednikov, drugih učiteljev in zunanjih izvajalcev, saj svetovalni delavci vseh ciljev karierne orientacije ne zmorejo uresničiti brez pomoči svojih kolegov. ■

Viri in literatura

Analiza izobraževanja na daljavo v času epidemije covid-19 v Sloveniji, Delno poročilo, julij 2020. Dostopno na: <https://www.zrss.si/digital-naknjiznica/IzobrazevanjeNaDaljavo/2/> (9. 1. 2021).

Ažman, T., Beltram, M., Gačnik, Z., Frančeškin, V. idr. (2005). Načrtovanje in vodenje kariere: priručnik za poklicno orientacijo v srednjih šolah. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Ažman, T. in Rupar, B. (2015). Politike na področju vodenja kariere s priporočili. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje. Dostopno na: https://www.mojaizbira.si/sites/www.mi.si/files/upload/politike_vko-eknjiga_1.pdf (9. 1. 2021).

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Bregar, L., Zagmajster, M., Radovan, M. (2020). E-izobraževanje za digitalno družbo. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dostopno na: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/e-izobrazevanje-za-digitalno-druzbo/> (13. 1. 2021).

Di Pietro, G., Biagi, F., Costa, P., Karpinski, Z., Mazza, J. (2020). Verjeten vpliv epidemije Covid 19 na izobraževanje: razmisleki, ki temeljijo na obstoječi literaturi in nedavnih mednarodnih zbirkah podatkov. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-326-4.pdf> (7. 2. 2021).

Javrh, P. (2006). Razvoj kariere učiteljev in njihovo izobraževanje. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

- Juriševič, M. (2011). Psihološki pogled na razvoj in oblikovanje poklicne izbire. Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih. XV (3–4), 4–12.
- Kohont, A., Tacer, B., Hrovatič, D., Urbanc, K., Vidmar, T., Toličič Drobež, Ž. idr. (2011). Terminološki slovarček: karierne orientacije 2011. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Malecki, C. in Elliot, S. (2002). Children's social behaviors as predictors of academic achievement: A longitudinal analysis. *School Psychology Quarterly*, 17(1): 1–23. 10.1521/scpq.17.1.1.19902 (5. 2. 2021).
- Medresorske smernice kakovosti vseživljenjske karierne orientacije: (VKO) različica 1. (2015). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Programske smernice: Svetovalna služba v osnovni šoli. (2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: <https://dun.zrssi.augmentech.si/#/> (6. 1. 2021).
- Programske smernice: Svetovalna služba v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih. (2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: <https://dun.zrssi.augmentech.si/#/> (6. 1. 2021).
- Sentočnik, S. (2012a). Analiza učnih načrtov obveznih predmetov gimnazije z vidika vseživljenjske karierne orientacije s priporočili. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na: https://www.ess.gov.si/_files/3932/analiza_gimnazije.pdf (9. 1. 2021).
- Sentočnik, S. (2012b). Analiza učnih načrtov obveznih predmetov osnovne šole z vidika vseživljenjske karierne orientacije s priporočili. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na: http://www.ess.gov.si/_files/3931/analiza_osnovna_sola.pdf (9. 1. 2021).
- Štremfel, U. in Lovšin, M. (2015). Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih v sodobnem družbenem, evropskem in nacionalnem kontekstu. V U. Štremfel in M. Lovšin (ur.), *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (str. 11–21). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji v razmerah, povezanih s covidom-19. Modeli in priporočila. (2020). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno na: www.zrssi.si/pdf/modeli_in_priporocila.pdf (12. 1. 2021).
- Watts, A., G., Guichard, J., Plant, P. in Rodriguez, M. L. (1997). *Izobraževalno in poklicno usmerjanje v Evropski skupnosti*. Ljubljana: Izida.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). (2007). Uradni list RS, št. 16/07.
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1). (2006). Uradni list RS, št. 79/2006.
- Zakon urejanju trga dela (ZUTD). (2010). Uradni list RS, št. 80/2010.
- Žvokelj, M. (2001). Družbena potrebnost poklicne orientacije. V B. Rupar in M. Žvokelj, *Poklicna orientacija v petem in šestem razredu osnovne šole. Priročnik za poklicno vzgojo in svetovanje* (str. 7–8). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.